
En morbid innhøsting

SPRÅKSPALTEN

FREDERIK EMIL JUUL

f.e.juul@medisin.uio.no

Frederik Emil Juul er ph.d.-stipendiat ved Klinisk effektforskning, Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet.

MATS JULIUS STENSRUD

Mats Julius Stensrud er lege og førsteamanuensis (tenure track assistant professor) ved École Polytechnique Fédérale de Lausanne.

De engelske begrepene *mortality displacement* og *harvesting effect* kan enkelt oversettes med *dødelighetsforskyvning* og *høstingseffekt* på norsk. Vi mener at dødelighetsforskyvning er det beste alternativet.

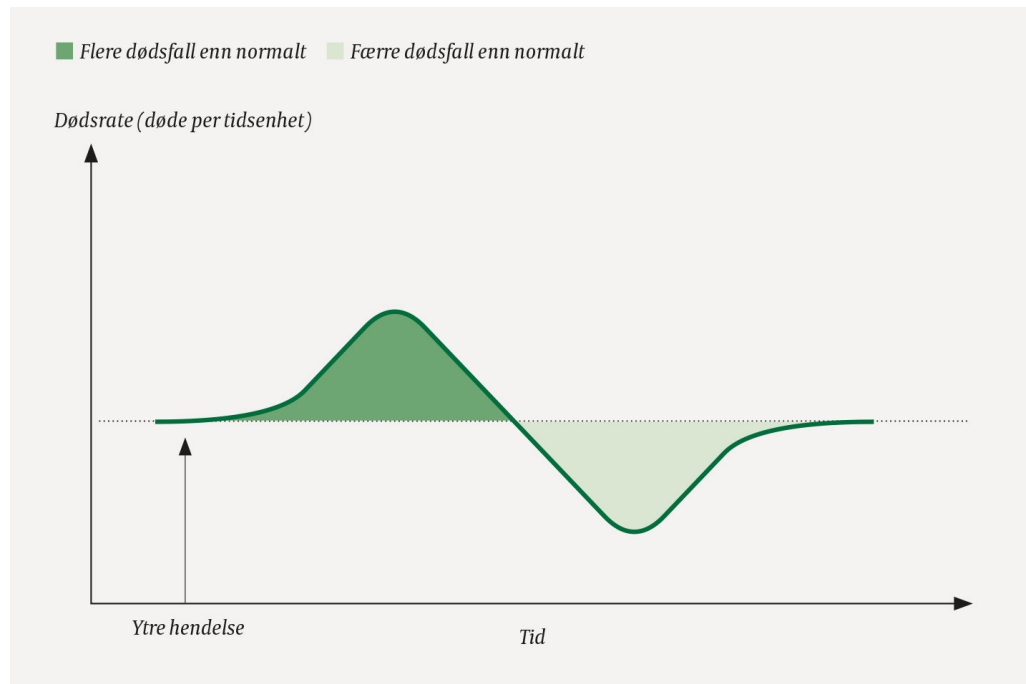
Illustrasjon: Robin Heighway-bury / NTB

Våren 2020 ble det rapportert om flere dødsfall enn vanlig i mange land, blant annet USA, Belgia og Brasil [\(1\)](#). Begrepet *overdødelighet* brukes gjerne om observasjonen at flere mennesker enn forventet dør i en gitt tidsperiode [\(2\)](#). Under koronavirusepidemien er særlig eldre personer blitt rammet [\(3\)](#). Noen epidemiologier mener overdødeligheten skyldes et fenomen kalt *mortality displacement* eller *harvesting effect* [\(4, 5\)](#). Direkte norske oversettelser er *dødelighetsforskyvning* og *høstingseffekt*.

Dødelighetsforskyvning

Fenomenet dødelighetsforskyvning observeres når flere mennesker enn forventet dør i en gitt tidsperiode, som deretter følges av en tidsperiode hvor færre mennesker dør. Fenomenet oppstår gjerne i forbindelse med en definert

hendelse (for eksempel en epidemi), der de som døde i den første tidsperioden (under epidemien), likevel ville ha dødd innen kort tid dersom epidemien ikke hadde funnet sted. Dødelighetsforskyvninger er observert i enkelte befolkninger utsatt for hetebølger (6). Begrepet er med andre ord en direkte beskrivelse av forskyvningen som oppstår i befolkningens dødelighetskurve (figur 1). Fenomenet er lite omtalt og dårlig definert i norske kilder, og vi kjenner ikke til andre norske begreper for fenomenet.

Figur 1 Dødelighetsforskyvning. En ytre hendelse fører til en periode med overdødelighet (mørkegrønt felt), etterfulgt av en periode med underdødelighet (lysegrønt felt). Stiplet linje representerer en normal dødelighetsrate.

Høstingseffekt?

Å *høste* på norsk (*to harvest* på engelsk) betyr å samle inn årets avling (7). Begrepet høstingseffekt er et morbid bilde på at flere liv går tapt, altså «høstes», over kortere tid enn normalt. Bildebruken er ikke ny, både «mannen med låen» og bibelvers inneholder metaforer for døden i form av åkre og avlinger (8, 9).

I dag kan det virke upassende å anvende et slikt begrep om mennesker, og det er fare for å misforstå begrepet som et fenomen som oppstår om høsten. Dessuten er det ikke behov for begrepet høstingseffekt når vi allerede har begrepet dødelighetsforskyvning.

Konklusjon

Dødelighetsforskyvning er en god oversettelse av *mortality displacement*. Når målgruppen er personer uten medisinsk bakgrunn, mener vi likevel at det er bedre å forklare at flere mennesker med kort gjenværende levetid går tapt som

følge av en gitt årsak (for eksempel koronaviruset), og at det i etterkant vil resultere i færre dødsfall enn forventet, for eksempel sammenliknet med tidligere år.

LITTERATUR

1. Dale B, Stylianou N. Coronavirus: What is the true death toll of the pandemic? BBC 18.6.2020. <https://www.bbc.com/news/world-53073046> Lest 20.11.2020.
2. Surén P. Overdødelighet. Store medisinske leksikon. <https://sml.snl.no/overd%C3%B8delighet> Lest 20.11.2020.
3. Euromomo – Graphs and maps. <https://www.euromomo.eu/graphs-and-maps> Lest 12.8.2020.
4. Coker R. 'Harvesting' is a terrible word – but it's what has happened in Britain's care homes. The Guardian 8.5.2020. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/08/care-home-residents-harvested-left-to-die-uk-government-herd-immunity> Lest 20.11.2020.
5. Forchini G, Løchen A, Hallett T et al. Report 28: Excess non-COVID-19 deaths in England and Wales between 29th February and 5th June 2020. <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/mrc-gida/2020-06-18-COVID19-Report-28.pdf> Lest 20.11.2020.
6. Kalkstein LS. Health and climate change. Direct impacts in cities. Lancet 1993; 342: 1397–9. [PubMed][CrossRef]
7. Bokmålsordboka. Høste. <https://ordbok.uib.no/h%C3%B8ste>. Lest 14.10.2020.
8. Wikipedia. Mannen med ljåen. https://no.wikipedia.org/wiki/Mannen_med_lj%C3%A5en Lest 17.8.2020.
9. Bibelen. Matt. 13, 36-41. Bibelselskapet, 2011.

Publisert: 14. desember 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.20.0648
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. februar 2026.